

כשר, אוסר בכל שהוא.

ברם, רק אם התערב יין נסך ביין כשר, או מים שהתנסכו לעבודה זרה⁽²⁴⁹⁾ במים כשרים, אזי אוסרים בכל שהוא. אך אם התערב יין נסך במים כשרים, או מים אסורים ביין כשר, אסור רק בנותן טעם. היינו, כשהאיסור נותן טעם בהיתר.

זה הכלל: מין של איסור שהתערב במינו של היתר, כגון יין ביין, אוסר במשהו. ומין שלא במינו, אסור רק בנותן טעם. ופרטי הדינים יתבארו בגמרא:

גמרא

שנינו "יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא". הגמרא מבארת, באלו מקרים יין נסך אוסר יין כשר בכל שהוא.

כי אתא [כאשר חזר] רב דימי מארץ ישראל, אמר את הדברים הבאים בשם רב יוחנן: המערה יין נסך מחבית לבור שיש בו יין כשר, אפילו כל היום כולו, כלומר, אפילו אם

אריכתא. אך אין להוכיח מכאן לניצוק בעלמא.

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן, קנישקנין [כלי שיש לו כמה קנים היוצאים מצדו, וכמה בני אדם יכולים לשתות ממנו בבת אחת] שרי. מותר לישראל ולגוי לתות ביחד מאותו כלי. כיון שכל זמן שזה מוצץ אין היין אין היין שבפיו חוזר למטה].

והני מילי דקדים פסק ישראל [רק אם היהודי גומר לשתות לפני הגוי מותר], אבל קדם פסק עובד כוכבים, לא. כיון שבעת שגמר לשתות חזר מפיו יין לתוך הכלי.

רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, שרא להו למשתא בקנישקנין.

א"כא דאמרי, רבה בר רב הונא גופיה אישתי בקנישקנין. עג-א

מתניתין

יין נסך, אסור בהנאה, ⁽²⁴⁸⁾ ואם התערב ביין

לדחוק, שכך דרך התנא לחזור ולשנות דינים שנשנו במקומות אחרים. (כן כתב התוספות יום טוב).

249. מים שהתנסכו לעבודה זרה, או שעבדו להם, אסורים בהנאה. ברם, דין זה אינו אלא במים תלושים. אך מים מחוברים אינם נאסרים. ריטב"א.

ולפי זה כתב הנמוקי יוסף, שאם נפלו המים האסורים לתוך מי מעין, או מקוה טהרה, שיש בו ארבעים סאה, כשם שפקעה טומאתן, כך גם פקע איסורם.

248. הקשה התוספות יום טוב, הרי איסור יין נסך כבר נשנה לעיל (כט' ב'), ומדוע חזר התנא וכתבו במשנתינו?

יש שכתבו לתרץ, על פי דברי רבינו תם, (בתוספות ד"ה יין), שכתב, שאין לאסור במשהו אלא ביין נסך ממש, דהיינו שהתנסך לעבודה זרה. אבל סתם יינם, אינו אוסר אלא עד שישים. ולפי זה אפשר לומר, שכונת התנא לומר שרק יין נסך האסור בהנאה, הוא האוסר בכל שהוא. אך סתם יינם, אינו אוסר אלא עד שישים.

אמנם, לדעת הר"ן, גם סתם יינם שהתערב ביין אחר, אוסר בכל שהוא. ולשיטתו, יש

תא שמע ראייה נוספת לנידון זה ממשנתינו: "יין שהתערב במים, אוסר בנותן טעם".

מדויקת הגמרא: מאי לאו, האם לא מדובר במקרה דקא נפיל חמרא דאיסורא למיא דהתירא [שנפל יין של איסור לתוך מים מותרים], ומעת שהיין נותן טעם במים, הכל אסור, ואין אומרים "ראשון ראשון בטל"? (252)

מתרצת הגמרא: לא! המשנה עוסקת במקרה דקא נפיל חמרא דהתירא למיא דאיסורא [נפל יין מותר, לתוך מים אסורים], ובאופן שנפל כולו בבת אחת לתוך המים. (253) וקא משמע לך.

ואכתי קשיא לך: אם כדברייך, שהמשנה עוסקת ביין היתר שנפל לתוך מים אסורים, אם כן, מדרישא במיא דאיסורא, סיפא נמי במיא דאיסורא [מסתבר שגם בסיפא מדובר

בסופו של דבר היה כבור יותר יין נסך מיין כשר, ראשון ראשון בטל. (250) דהיינו, כל טיפה מהיין האסור שנפלה ליין הכשר בטלה, ונהפכה להיתר. ולכן כל היין מותר בהנאה. (251)

הקשתה הגמרא: הרי במשנתנו תנן, "יין נסך אסור, ואוסר בכל שהוא", מאי לאו, האם לא מדובר גם במקרה דקא נפיל איסורא לגו התירא [שנפל יין נסך, לתוך יין כשר], ואפילו הכי אין אומרים "ראשון ראשון בטל", אלא כולו אסור?!

מתרצת הגמרא: לא! במשנה מדובר רק במקרה דקא נפיל התירא לגו איסורא [שנפל יין של היתר לתוך חבית של איסור], ואז, ראשון ראשון של היתר מתבטל באיסור, והכל אסור. אך אם נפל יין איסור לתוך יין היתר, הכל מותר. כדברי רב יוחנן.

אם נפל יין איסור לתוך יין של היתר, אינו אוסר אלא בכדי נתינת טעם.

ובמשנתנו מדובר שנפלו לתוך מים שאובים אחרים, ואז, אוסרים אותם במשהו.

251. ברש"י משמע, שהיין מותר רק בהנאה, אך אסור בשתייה. ועיין חתם סופר.

250. אמנם, לקמן (עד' א') שנינו, "יין נסך שנפל לבור כולו אסור", אך אין מכאן קושיא על דברי רב יוחנן, כיון שאפשר לפרש את המשנה במקרה שנפלה חבית גדולה לבור, ונשברה, ונשפך כל היין האסור לבור בבת אחת. ולכן כולו אסור. אך בנידון דידן, שנשפך לבור טיפין טיפין, אמרינן "ראשון ראשון בטל". רש"י.

252. לכאורה קשה לשיטת התוספות, שבמקום שאין שישים כנגד מה שנפל, לא אמרינן "ראשון ראשון בטל", מה הקשתה הגמרא, והא כיון שנותן טעם, לא שייך לומר "ראשון ראשון בטל"?

והנה, דעת התוספות, שאין אומרים "ראשון ראשון בטל", אלא עד שישים, אך אם יש ביין האסור יותר מאחד משישים כנגד היין המותר, הכל אסור.

ומבארים התוספות: כונת הגמרא להוכיח, שאם הסיפא עוסקת במקרה שנפל איסור לתוך היתר, ודאי אף הרישא עוסקת באותו אופן. ואם כן נדחה תירוץ הגמרא לעיל.

ולשיטתו התחדש בדברי רב יוחנן, דהא דאמרינן "יין נסך אוסר בכל שהוא" אין זה אלא במקרה שנפל יין של היתר לתוך יין איסור. אך

253. אך אם נפל טיפין טיפין לתוך המים,

עד כאן דנה הגמרא בדברי רב דימי בשם רב יוחנן. ולהלן יתבאר, שאין ההלכה כדברי רב דימי בשם רב יוחנן, ולעולם יין נסך שנפל במינו אוסר במשהו.⁽²⁵⁴⁾

כי אתא [כאשר חזר] **רב יצחק בר יוסף** מארץ ישראל, **אמר** בשם **רבי יוחנן**: המערה יין נסך מצרצור [פך] קטן לבור, אפילו כל היום כולו, ראשון ראשון בטל.

ודוקא אם עירה מצרצור קטן, **דלא נפיש עמודיה** [זרם היין הנופל ממנו אינו רחב כל כך], **אבל** המערה מחבית לבור, **דנפיש עמודיה, לא**. ולא כדברי רב דימי המתיר אף אם עירה מחבית לבור.⁽²⁵⁵⁾

במים אסורים], וקתני **בסיפא** "מים שנפלו ביין, אוסרים **בנותן טעם**", ואין אומרים "ראשון ראשון בטל"?

מתרצת הגמרא: **אמר לך רב דימי, כולה מתניתין התירא לגו איסורא**. [כל המשנה עוסקת במקרה שנפל ההיתר לתוך האיסור], אך אם נפל האיסור לתוך ההיתר, ראשון ראשון בטל.

וברישא מדובר דקא נפיל חמרא דהתירא למיא דאיסורא [שנפל יין של היתר למים אסורים]. ובסיפא, דקא נפיל מיא דהתירא לחמרא דאיסורא [שנפלו מים מותרים ליין אסור].

אמנם, דעת הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק טז), שהלכה כרב יצחק, המתיר בצרצור קטן, כדלהלן. ועיין ר"ן.

255. הר"ן הביא כמה פירושים בבאור החילוק בין צרצור לחבית: א. בחבית, כיון ד"נפיש עמודיה", הרי הוא כאילו כל היין שבחבית מחובר ליין שבבור, וחשיב כאילו נפל הכל לבור בבת אחת. ולכן אין אומרים "ראשון ראשון בטל".

אך בצרצור, כיון ש"לא נפיש עמודיה", אין להחשיב את כל היין שבצרצור כאילו נפל למטה. ואף על פי דקיימא לן "ניצוק חיבור", הני מילי לומר שהיין שלמעלה דינו כמו היין שלמטה. אך כאן כיון שהיין שהגיע למטה התבטל ונעשה היתר, אין לאסור את היין שלמטה מחמת היין שלמעלה.

והקשה הר"ן על פירוש זה, אם כך כיצד נדע מה נחשב בצרצור, ומה כחבית?

ולכן פירש באופן אחר: גדר הדברים הוא, דבר שרגילים לערות ממנו לבור, וסוף היין שבחבית לרדת לבור על ידי כלי זה, אין לומר

ראשון ראשון בטל, ואפילו אם לבסוף ירבה היין על המים ויבטל את טעמם, הכל אסור. רש"י. [ועיין רמב"ן, ולשיטתו, בהיתר לא אמרינן "ראשון ראשון בטל", ולכן, אפילו אם יפול מההיתר טיפין טיפין לתוך האיסור, אם ירבה ההיתר על האיסור יותר מפי שישים, הכל מותר. ועיין עוד שערי ישר (שער ג' פרק טו)].

אמנם לשיטת התוספות, שאין אומרים ראשון ראשון בטל אלא עד שישים, אפשר להעמיד אפילו במקרה שנפל טיפין טיפין לתוך המים, ובכל זאת, כאשר כיון שאין במים שישים כנגדן, הכל מותר. ועיין חתם סופר.

254. רש"י כתב, שאין ההלכה כרב דימי משום שבא רב יצחק והחמיר, ובא רבין והחמיר, והולכים אחר המחמיר.

התוספות הקשה עליו, הרי בדברי סופרים (שהרי איסור "משהו" ביין נסך, אינו אלא מדרבנן), היה לנו ללכת אחר המיקל, ולא אחר המחמיר?

ומכל מקום כתב, שהלכה כרבין ולא כרב דימי משום שרבין היה בר סמכא טפי מרב דימי.

ונפל יין נסך לתוך יין של היתר, ואסרו, מצא מין את מינו וניעור. כלומר, כל היין הופך ליין של איסור, ואין בכח המים שיפלו לאחר מכן כדי לבטלו.

איכא דמתני לה אמתניתין, יש ששנו את דברי רב שמואל בר יהודה על המשנה ששנינו "יין בין כל שהוא", ועל דין זה אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן, לא שנו במשנה שייך איסור שנפל ליין היתר אוסר בכל שהוא, אלא במקרה שלא נפל שם קיתון של מים. אבל אם נפל שם קיתון של מים, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאר, מים רבין עליו ומבטלין אותו.⁽²⁵⁶⁾

מקשה הגמרא: מאי איכא בין לדמתני לה [מה הנפקא מינא בין מי ששנה את דברי רב שמואל בר יהודה] אמתניתין, בין לדמתני לה אדברי רבין?

ומבארת: מאן דמתני לה אמתניתין, לא בעי

כי אתא [כאשר חזר] רבין מארץ ישראל אמר בשם רבי יוחנן: יין נסך שנפל לבור של יין היתר, ואחר כך נפל שם קיתון של מים שהיה בו פי שישים מהיין האסור, אך לא היה בו פי שישים מכל היין הנמצא בבור, אין אומרים הרי כבר נאסר כל היין שבבור, ואם כן אין המים יכולים לבטל את האיסור, אלא, רואין את יין ההיתר שהיה בתחילה בבור כאילו אינו, והשאר, מים רבין עליו ומבטלין אותו.⁽²⁵⁶⁾

כי אתא [כאשר חזר] רב שמואל בר יהודה מארץ ישראל אמר בשם רבי יוחנן: לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה, קודם שנפל יין נסך, ואז, הגם שנפל שם לאחר מכן יין נסך, אין לאסור את היין המותר שהיה שם קודם לכן, אף על פי שהוא ממינו של היין האסור, אלא המים רבים על היין האסור ומבטלים אותו.

אבל אם לא נפל שם קיתון של מים תחלה,

בין החבית או הצרצור לבור, הכל אסור, ואין אומרים "ראשון ראשון בטל", כיון ש"ניצוק חיבור".

וכאן הנדון באופן ד"מקטיף קיטופי", דהיינו שפך לבור טיפין טיפין. ובה החילוק בין חבית לצרצור. שבחבית כיון ד"נפיש עמודיה", אם כן כל טיפה שנופלת ממנה יש לחוש שמא אין ביין שבבור כדי לבטלה.

אך צרצור, ש"לא נפיש עמודיה", אם קיטף והפיל מהיין שבתוכו לבור, ראשון ראשון בטל, והיין מותר.

256. לדעת רש"י, רבין בא לחלוק על רב יצחק ורב דימי, ולומר, שלעולם אין אומרים "ראשון ראשון בטל", ולכן רק על ידי קיתון של מים

בו "ראשון ראשון בטל", ד"כל העומד להתערב כמעורב דמי".

אך צרצור, שאין רגילים לערות ממנו לבור, כיון ש"לא נפיש עמודיה", אין אנו רואים את היין שבו כ"נפול", ואפשר לומר "ראשון ראשון בטל".

נפקא מינא בין שני הפירושים: לפי הפירוש הראשון, חבית אוסרת רק אם עירה ממנה "עמוד רחב", אך אם ימצא דרך לערות ממנה בעמוד צר, גם לדעת רב יצחק מותר.

אך לפי הפירוש השני, אף אם יערה מהחבית בעמוד צר, אסור. כיון שהדרך לערות מחבית לבור, אמרינן "כל העומד ליפול כנפול דמי".

פירוש נוסף כתב הראב"ד: בין לדעת רב יצחק ובין לדעת רב דימי, אם היה ניצוק המחבר

אך אם התרבה שיעור היין בהיתר, כגון שנפלו המים לבור בתחילה, ואחר כך נפל לתוכם יין הנסך והתבטל בהם ונעשה היתר, ורק אחר כך נפל לתוכם היין המותר, אזי אין אומרים שהיין המותר מצטרף ליין האסור, אלא הכל מותר.

ורבי יוחנן אמר, אפילו הגדילו באיסור, הואיל והמים נפלו בתחילה, אין אומרים "מצא מין את מינו וניעור", אלא הכל מותר. (257)

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא, לימא חזקיה ור' יוחנן בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קמיפלוגי. [לכאורה, מחלוקת חזקיה ורב יוחנן, תלויה במחלוקת רבי אליעזר ורבנן המובאת להלן].

דתנן, "שאור [מחמצת] של חולין ושל תרומה, שנפלו יחדיו לתוך העיסה, ולא היה בזה כדי לחמץ, ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו יחדיו וחמצו, רבי אליעזר אומר: אחר אחרון אני בא. כלומר, אם שאור התרומה נפל אחרון, וכתוצאה מנפילתו החמיצה העיסה, הכל אסור.

וחכמים אומרים: בין שנפל איסור בתחלה

"תחלה". כלומר, הוא אינו צריך לפרש את דברי רב שמואל בר יהודה דוקא באופן שנפל שם קיתון של מים תחילה, ואפילו את נפלו המים בסוף, מבטלים הם את האיסור. ומאן דמתני לה אדרבין, בעי "תחלה". כלומר, מוכרח הוא לפרש את דברי רב שמואל רק באופן שנפלו שם המים תחילה. שאם לא כן מה הוסיף רב שמואל בר יהודה על דברי רבין?!.

איתמר, נאמרה הלכה זו בבית המדרש: יין נסך שנפל לבור שהיה בו יין כשר, ונפל שם קיתון של מים, ומדובר במקרה שאם לא נחשיב את היין הכשר שהיה בבור בתחילה, יש במים כדי לבטל את היין האסור, אך אם נצרף את היין הכשר עם היין האסור, אין במים מספיק כדי לבטלם.

אמר חזקיה, הגדילו באיסור, אסור. הגדילו בהיתר, מותר. כלומר, אם התרבה שיעור היין לפני שהמים בטלו את האיסור, כגון שהיה בתחילה בבור יין של היתר, ואחר כך נפל לתוכו מים, ורק לבסוף נפל היין האסור, או שהמים נפלו לבסוף, אזי אין בכח המים לבטל את היין, כיון שהיין מוצא את מינו ומצטרף אליו לאוסרו, ושוב אין בכח המים לבטלו.

257. באור הגמרא על פי רש"י. ולשיטתו, א. לדעת חזקיה, אם נפל יין נסך בסוף, אף על פי שנפל לתוך תערובת של יין היתר ומי היתר, ויש בתערובת זו כדי לבטלו, מכל מקום, מצא מין את מינו וניעור. ב. אם נפל היין תחילה מודה רב יוחנן שהכל אסור.

התוספות חולק עליו בשתי נקודות אלה, וסובר, א. לדעת חזקיה, אם נפל יין נסך בסוף,

שיפול אחר לבור אפשר להתיר את היין. אך היין שבבור אינו יכול להתיר את היין שנופל לתוכו. אך יש שפרשו (עיי' ר"ן בשם הרמב"ם), שרבין אינו חולק על רב יצחק, ומדובר באופן שנפל היין האסור לתוך הבור בבת אחת, או על כל פנים שנפל בעמוד רחב. ולכן היין שבבור אינו מבטל את היין שבתוכו אלא על ידי קיתון המים שנפל לאחר מכן.